

Opauszki Judit¹

A COVID-19 lehetséges következményei és katona-egészségügyi kihívásai

[DOI 10.17047/Hadtud.2021.31.E.53](https://doi.org/10.17047/Hadtud.2021.31.E.53)

A COVID-19-járvány sok szempontból megváltoztatta a mindennapokat, kérdés azonban, hogy a pandémia mennyiben érinti az iszlamista terrorszervezetek működését: az eddig többségében általuk végrehajtott lőtt- és robbantásos merényletek kiegészülnek-e a bioterrorizmussal – legyen szó a COVID-19 szándékos terjesztéséről vagy más biológiai fegyverek alkalmazásáról. A vizsgált szakirodalom alapján mindkét eshetőséggel számolni kell, amit súlyosbít, hogy a zsúfolt kórházak, különösképpen katonai kórházak is a terroristák célkeresztjébe kerülhetnek. Emiatt is fontos, hogy a katona-egészségügy egyaránt felkészült legyen a lőtt, robbantásos, valamint a bioterrorizmushoz kapcsolódó tömeges sérültellátásra.

KULCSSZAVAK: COVID-19, bioterror, katonai kórház, tömeges sérültellátás

Possible consequences and challenges to military medicine posed by COVID-19

The COVID-19 pandemic transformed everyday life in many respects, however it is still to be answered how the novel influenza will affect the mechanics of islamist terrorist organisations: will the terrorist acts of mass shootings and bombings be combined with bioterrorism - be it the intentional spread of COVID-19 or the use of other biological weapons? According to the literature we have to count on both scenarios, even worse that crowded hospitals, especially military hospitals could be the targets of future terrorist attacks. That is why it is essential to have military medicine well prepared to be able to handle mass casualty care for victims of mass shootings, bombings and bioterrorism as well.

KEYWORDS: COVID-19, bioterrorism, military hospital, mass casualty care

Bevezetés

Pusztán a hírek olvasásával is szembetűnő, hogy a COVID-19 járvány miatt a különleges jogrend bevezetésével a Magyar Honvédség társadalmi szerepvállalása, jelenléte határozottan megnőtt, feladatai átértékelődtek: többek között a Magyar Honvédség fertőtlenítette a Pesti úti idősothont, előtte táborig kórházat állítottak fel a katonák a Szent László Kórház területén a Role-1 sátorrendszer alkalmazásával, és helyszínre települő honvédelmi törzsek vették át a járványhelyzetben létfontosságú vállalatok irányítását. A katona-egészségügynek azonban további, merőben új kihívásoknak kell megfelelnie a koronavírus-járvány következtében, és ezek közül az egyik legsúlyosabb a bioterrorizmus lehet. A szakirodalom szerint a COVID-19-nek ebből a szempontból is súlyos következményei lehetnek közép- és hosszútávon egyaránt.²

¹ Magyar Honvédség Egészségügyi Központ – *Medical Center, Hungarian Defence Forces*; opauszki.judit@hm.gov.hu; <https://orcid.org/0000-0001-5267-8356>

² Marone, Francesco: *Terrorism and Counterterrorism in a Time of Pandemic*. (Letöltés ideje: 2020. 05. 20.)

Másik cikk szerint a lakosságot súlyosan érintő biológiai fenyegetések jelentős mértékben kihatnak a haderő felkészítésére.³ Az újonnan megjelenő biológiai fenyegetések fegyverként is alkalmazhatóak, de ahogy a jelenlegi COVID-19 járvány is bebizonyította, a természet folyton újabb és újabb vírusokat vet be, amik jelentős hatással vannak a hadseregre. A cikk példaként említi a Közel-keleti Légzési Szindrómát, a SARS-ot, a 2009-es H1N1 A-típusú influenzajárványt és a SARS-CoV-2/COVID-19-et.⁴ (5..)

A hatékony, járványok elleni fellépés érdekében alapvető jelentősége van a civil és a katonai programok közötti szoros együttműködésnek.⁶

Koronavírus: minta a jövő terroristái számára

Elképzelhető, hogy a terrrorszervezeteket is meglepte a koronavírus-járvány első hullámának társadalomra, gazdaságra gyakorolt negatív hatása, ami így ötletet adhatott a bioterrorizmus szélesebb körű alkalmazására - ehhez hozzá is láttak -, amikor felszólították követőiket a koronavírus terjesztésére. Másrészt a korlátozások átmeneti oldásával a nemzetközi mobilitás is számottevően javult, ami a terroristák számára lehetővé tette a lőtt- és robbantásos merényletek előkészítését az újabb korlátozások esetére – amikor ráadásul a túlterhelt hatóságok figyelmét teljes mértékben leköti a koronavírus-járvány további hulláma elleni küzdelem. A COVID-19 járvány ugyanis szemléltette, hogy adott esetben egy biológiai fegyver – ami vírusok, baktériumok, mérgek, gombák és rickettsák formájában is testet ölthet – miként képes megbénítani az egész társadalmat, és súlyosan korlátozni az erőforrásokat. A Politico szerint például az Egyesült Államok teljesen felkészületlen a biológiai fegyverként alkalmazható hatóanyagoknál lényegesen lassabban terjedő COVID-19 járványra is.⁷

Más vélemény szerint a koronavírus minta a jövő bioterroristái számára: a járvány idején rövid idő alatt hatalmas kár keletkezett – jóval nagyobb mint szeptember 11-én – ráadásul világméretű. A válaszlépések kiszámíthatóak és hatástalanok voltak, ráadásul a koronavírushoz hasonló biológiai fegyver költségei elhanyagolhatóak: ez az asszimmetrikus hadviselés tökéletes megnyilvánulása. Az Iszlám Állam és más terrorista csoportok régóta kutatnak hatékony biológiai fegyverek után, ami a szegény ember nukleáris fegyverének tekinthető. A legszélsőségesebb terroristák ennek megfelelő katonai doktrínát fejlesztettek ki: egy globális méretű, halálos járvány elpusztíthatja a világ népességének nagy részét, de – ami számukra ennél is fontosabb - tönkreteszi a gazdaságot, és felvirágoztathatja a nagy létszámú, kezdetleges

<https://www.ispionline.it/publicazione/terrorism-and-counterterrorism-time-pandemic-26165>

³ Lane, H. Clifford: No Bioterror Battle Plan Survives First Outbreak. <https://academic.oup.com/milmed/article/doi/10.1093/milmed/usaa087/5835920> (Letöltés ideje: 2020. 05. 19.)

⁴ Brown 2018, 1. Érdekesség, hogy a „spanyolnáthát” az Amerikai Expedíciós Erők hurcolták be az európai hadszíntérre 1918-ban, ez terjedt át később a lakosságra is. 20 és 50 millió közöttire becsülik a spanyolnátha halálozási arányát, ebből Európában mintegy 2 millióan haltak meg. Ezzel a „spanyolnátha” számít a világszerte legtöbb halálos áldozatot követelő járványnak.

⁵ Brown 2018. 1.

⁶ Lane, H. Clifford: No Bioterror Battle Plan Survives First Outbreak. <https://academic.oup.com/milmed/article/doi/10.1093/milmed/usaa087/5835920> (Letöltés ideje: 2020. 05. 19.)

⁷ Bertrand, Natasha: 'It is not science fiction anymore': Coronavirus exposes U.S. vulnerability to biowarfare. <https://www.politico.com/news/2020/03/19/coronavirus-biowarfare-terror-136194> (Letöltés ideje: 2020. 06. 03.)

gazdasági és kulturális szinten lévő közösségeket. Ezen szélsőséges terrorista csoportoknak hozzáférésük van a biológiai fegyvergyártás technológiájához, könnyen és olcsón megszerezhetik a MERS vagy SARS vagy más vírustörzseket.⁸

Tény, hogy a 2014 óta Európában elkövetett iszlamista merényletek morbiditási és mortalitási adatai alapján a kiugróan sok áldozattal járó támadásokat, az Európa ellen irányuló iszlamista támadások gerincét többségében lőfegyverrel, robbanószerkezettel hajtották végre.⁹

Bár egyes vélemények szerint a COVID-19 biológiai fegyverként való alkalmazásának esélye nagyon csekély,¹⁰ a koronavírus-járvány első hullámában a bioterrorizmus korlátozott megjelenésére is érkeztek jelzések több országból. Béres János altábornagy, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója az Országgyűlés külügyi bizottságának 2020. április 20-i ülésén arról számolt be, hogy az Iszlám Állam mellett más szervezetek is a fertőzés terjesztésére szólították fel híveiket. Ennek jelei észlelhetőek voltak többek között Indiában, Egyiptomban és az Egyesült Államokban is.¹¹

Az Iszlám Állam és a koronavírus

Az Iszlám Állam 2020. március közepén számolt be első ízben a vírus terjedéséről *al-Naba* című folyóiratában anélkül, hogy néven nevezte volna a vírust vagy a pandémiát, ugyanakkor tanácsokkal szolgált arra, hogy miként kerüljék el az emberek. Az Iszlám Állam a „Saría útmutatásai a járványok, betegség kezeléséhez” címmel követőinek általános irányelveket adott közre, ebben többek között tudatosította a hívekben, hogy a betegség kizárólag Isten elhatározásából ered, nem maguktól sújtanak le. Hangsúlyozta, hogy bízni kell Istenben, és a betegségek elől oltalmat kell keresni benne. Ezen kívül kerülni kell a betegek társaságát, „úgy menekülj a leprástól ahogy az oroszán elől menekülsz”. Az Iszlám Állam azt tanácsolta, hogy az egészségesek ne utazzanak a betegség által sújtott vidékekre, ahogy onnan se érkezzen senki. Javasolták, hogy takarják el szájukat ásítás, tüsszentés alkalmával, takarják le edényeiket, és tartsák zárva a vízestömlőt, illetve mossák meg kezüket, mielőtt edényeikbe nyúlnának. „Mosd meg a kezed miután felébredsz, mert nem tudod, hogy hol járt a kezed, miközben aludtál.”¹²

Mindez persze távolról sem jelenti azt, hogy ellentmondásról beszélhetnénk. Az Iszlám Állam hírlevelében ugyanis hosszas cikkekben hív fel a nyugati államok elleni támadásokra, a fertőzésveszély miatt azonban nem az odautazásra bátorítják követőiket, hanem a nyugati

⁸ Means, Grady: The coronavirus: Blueprint for bioterrorism. <https://thehill.com/opinion/national-security/485921-the-coronavirus-blueprint-for-bioterrorism> (Letöltés ideje: 2020. 05. 21.)

⁹ Opauski 2017, 70–81.

¹⁰ Bertrand, Natasha: 'It is not science fiction anymore': Coronavirus exposes U.S. vulnerability to biowarfare. <https://www.politico.com/news/2020/03/19/coronavirus-biowarfare-terror-136194> (Letöltés ideje: 2020. 06. 03.)

¹¹ Kulcsfontosságú a honvédség szerepe a koronavírus elleni védekezésben. <https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/kulcsfontossagu-a-honvedseg-szerepe-a-koronavirus-elleni-vedekezesben.html> (Letöltés ideje: 2020. 05. 22.)

¹² Al-Tamimi, Aymenn Jawad: Islamic State Advice on Coronavirus Pandemic. <http://www.aymennjawad.org/2020/03/islamic-state-advice-on-coronavirus-pandemic> (Letöltés ideje: 2020. 06. 05.)

világban élő szimpatizánsaikat szólítják fel a támadások végrehajtására.¹³

Bár eleinte nem nevesítették a vírust vagy a pandémiát, ez megváltozott az *al-Naba* későbbi számában megjelent szerkesztőségi cikkekben. Eleinte az Iszlám Állam azt hangsúlyozta, hogy a betegség főként a hitetleneket és a keresztes hadjáratokban résztvevőket sújtja, majd a szerzők utaltak arra, hogy a nyugati világ rendfenntartó erői, sőt, még a katonai állomány is a járvány következményeinek enyhítésében veszi ki részét a fokozott biztonsági intézkedések folytán.¹⁴

Rövidtávon – ahogy az Iszlám Állam nyíltan állítja hivatalos propaganda kiadványaiban – a rendfenntartó erők figyelme és energiája (ideértve a hadsereg egy részét is egyes nyugati országban) részben a koronavírus veszélyhelyzethez kapcsolódó új felelősségek és feladatok irányába terelhető. Középtávon és hosszútávon az egészségügyi krízishelyzet és az általa kiváltott politikai, gazdasági és társadalmi következmények állambiztonsági prioritásaik átértékelésére kényszerítheti a kormányokat, ami akár még a szélsőségek elleni küzdelem kárára is mehet.¹⁵

Ezt az Iszlám Állam lehetőségnek tekinti a támadások végrehajtására, illetve arra, hogy „terjesszék a káoszt és a propagandát”. Mindez világos utalás egy korábbi, kétezres évek eleji stratégiára, amit a dzsihadista csoportok követtek világszerte: eszerint a hanyatló államokat kell megcélozni, a jelenlegi helyzetben a járvánnyal járó káoszt és zűrzavart ki kell használni.¹⁶ Abu Mohammed al-Adnání, az Iszlám Állam akkori szóvivője ugyanis híres 2016. május 21-i beszédében arra bízta az Iszlám Állam szimpatizánsait, hogy tartsák félelemben a „kereszteseket”, és terrorizálják őket, „amíg mindenki félni fog saját szomszédjától”.¹⁷

Karantén: lehetőség a toborzásra

Miközben a lakosságnak a kijárási korlátozások következtében otthonaikban kellett maradnia, az Iszlám Államhoz hasonló szélsőséges és terrorista szervezetek számára lehetőség kínálkozik arra, hogy online követőtáborukat gyarapítsák annak tudatában, hogy potenciális támogatóik számos országban nagy valószínűséggel több időt töltenek online, mint a kijárási korlátozások bevezetése előtt. Az Iszlám Állam toborzásra használta a COVID-19 miatti bizonytalan időszakot, illetve különféle képi és szöveges formában bátorítja a társas struktúrák elleni egyéni támadásokat - ez derült ki a kódolt támogatói csatornák felületeiből. Kizárólag a koronavírussal kapcsolatos

¹³ Krona, Michael: Online Jihadi Sympathizers and the Coronavirus Outbreak. <https://www.ispionline.it/it/publicazione/online-jihadi-sympathizers-and-coronavirus-outbreak-26167> (Letöltés ideje: 2020. 06. 04.)

¹⁴ Ostaeyen, Pieter Van: The Islamic State and Coronavirus, Time for a Comeback? <https://www.ispionline.it/it/publicazione/islamic-state-and-coronavirus-time-comeback-26166> (Letöltés ideje: 2020. 05. 24.)

¹⁵ Marone, Francesco: Terrorism and Counterterrorism in a Time of Pandemic. <https://www.ispionline.it/it/publicazione/terrorism-and-counterterrorism-time-pandemic-26165> (Letöltés ideje: 2020. 05. 20.)

¹⁶ Ostaeyen, Pieter Van: The Islamic State and Coronavirus, Time for a Comeback? <https://www.ispionline.it/it/publicazione/islamic-state-and-coronavirus-time-comeback-26166> (Letöltés ideje: 2020. 05. 24.)

¹⁷ Marone, Francesco: A Tale of Two Fears: Comparing Terrorism and the Coronavirus. 20. <https://eeradicalization.com/a-tale-of-two-fears-comparing-terrorism-and-the-coronavirus> (Letöltés ideje: 2020. 05.)

híreknek és fórumoknak szentelt tematikus csatornák és csoportok jöttek létre 2020 márciusában a legkülönbélebb felületeken. Az Iszlám Állam támogatói azzal az egyértelmű szándékkal üzemeltették ezeket, hogy így irányíthassák, felügyelhessék a céljaikat szolgáló narratívákat.¹⁸

Mindez azért fontos számukra, mert a merénylők kevesebb, mint tizede követi csak egy meghatározott terrorszervezet közvetlen utasításait, a többieket azok propagandája inspirálja. Egy 2017-ben publikált tanulmány a 2014. június óta a nyugati világban elkövetett terrortámadásokat elkövetőik szerint három kategóriába sorolta:

- az Iszlám Állam közvetlen utasításait végrehajtó egyének által elkövetett terrorista támadások az összes támadás 8%-át teszik ki,
- a terroristatámadások 26%-át az Iszlám Állammal vagy más iszlamista szervezetekkel, csoportokkal semmilyen kapcsolatban nem álló, de üzeneteik által inspirált egyének követik el,
- a támadások 66%-át pedig olyanok hajtják végre, akik fenntartottak bizonyos kapcsolatot az Iszlám Állammal vagy más iszlamista csoportokkal, de tőlük függetlenül cselekedtek.¹⁹

Miközben a terrorista szervezetek a kijárási korlátozások idején leendő elkövetőket verbuválhattak, a kijárási korlátozások megszüntetésével – a COVID-19 járvány első hulláma idején szerzett tapasztalatok alapján – felkészülhetnek egy későbbi támadásra, ami megfelelő előkészítés után tömeges sérüléssel járó lött- és robbantásos merénylet, vagy szintén tömeges sérüléssel járó bioterrorizmus is lehet – ami mintha már kezdene valóra válni a pandémia második hulláma idején.

COVID-19 és az iszlamista merényletek

A koronavírus első hulláma idején főként a „nyugati világot” megtestesítő Európán és Egyesült Államokon kívül tevékenykedett az Iszlám Állam. Ennek bizonyítéka lehet, hogy 2020. március 25-én Kabulban legalább 25 embert lőttek le fegyveresei.²⁰

Áprilisban ugrásszerűen megnőtt az Iszlám Államnak tulajdonított támadások száma Irakban és Szíriában. Ennek ékes bizonyítéka, hogy míg januárban 88, februárban 93, márciusban 101 támadás történt, addig áprilisban már 151.²¹ Április 17-én, egy hónappal azután, hogy a Fülöp-szigeteken korlátozásokat vezettek be, az Iszlám Állam megtámadott egy katonai konvojt Sulunban, és tizenegy katonát megölt. A Maldív-szigeteken és Mozambikban is voltak támadások, ezeken a helyeken korábban nem hajtott végre merényletet az Iszlám Állam. Mozambik legszegényebb tartományának egyik falujában 52 civilt gyilkoltak meg macsétával. A

¹⁸ Krona, Michael: Online Jihadi Sympathizers and the Coronavirus Outbreak. <https://www.ispionline.it/it/publicazione/online-jihadi-sympathizers-and-coronavirus-outbreak-26167> (Letöltés ideje: 2020. 06. 04.)

¹⁹ Vidino, Lorenzo: Fear Thy Neighbor Radicalization and Jihadist Attacks in the West. https://www.ispionline.it/sites/default/files/publicazioni/radicalization_web.pdf (Letöltés ideje: 2020. 05. 19.)

²⁰ List of Islamist terrorist attacks 2020.

²¹ Zelin, Aaron Y.: Is made a huge leap in claimed attacks in April compared to prior months in Iraq and Syria: Map is for April. <https://twitter.com/azelin/status/1256215578882330626/photo/1> (Letöltés ideje: 2020. 05. 22.)

Csád-tó térségében is drasztikusan megnőtt a támadások száma és hatása. Az Iszlám Állam akkor heti rendszerességgel – már-már naponta – vállalta a felelősséget a nigériai hadsereg elleni támadásokért. Egyik támadás például május 4-én egy határmenti katonai bázis közelében történt, ahol az Iszlám Állam közlése alapján számos katonát megöltek, elfoglalták a járművek egy részét, majd felgyújtották a tábort. Ezeket a kijelentéseket gyakran nehéz igazolni, de a számok mindenképpen emelkedő tendenciát mutatnak.²²

Augusztus 24-én motorkerékpárra rögzített bomba robbant fel a Fülöp-szigeteken, egy öngyilkos merénylő azonban egy másik bombát is működésbe hozott, utóbbi támadásban 14-en haltak meg és 75-en megsérültek. Az Iszlám Államot sejtik mindkét támadás mögött.²³ Kérdéses, hogy a járvány segít-e az Iszlám Államnak visszaszerezni korábbi erejét vagy az idén történtek csak átmeneti fellángolásnak tekinthetők, aminek semmi köze a koronavírushoz. Az viszont egyértelműen kijelenthető, hogy az Iszlám Állam visszatért.²⁴

COVID-19: megváltozott környezet

A járvány ugyanakkor korlátozásokat és lehetőségeket egyaránt jelent a nyugati világban a terroristák számára is. Egy támadás előkészítését, az emberek mozgását – különösen nemzetközi szinten –, és általában a merénylet végrehajtását célzó személyes találkozókat bonyolultabb megszervezni. A járvány miatt határaikat lezáró vagy súlyos korlátozásokat bevezető országok kevesebb könnyű célponttal rendelkeznek, különösen közterületeken vagy a közösségi közlekedésben. Sok nyugati országban ekkor nem volt lehetőség olyan tömegeket vonzó rendezvényekre, ahol annyian vehettek volna részt amennyien például 2015. november 13-án a párizsi Bataclanban vagy 2017. május 22-én a Manchester Arena megtámadásakor voltak. Alacsony népsűrűség mellett a terroristáknak nagyobb kihívást jelent elvegyülni a lakosság körében.

Részben a helyi mozgósítás korábban említett stratégiája miatt leginkább magányos elkövetők, vagy kisebb terrorista sejtek alacsony technológiai színvonalú támadásai jelenthetnek veszélyt a járvány idején is. Ilyen volt például a korlátozások idején a Romans-sur-Isere-ben 2020. április 4-én történt, gyaníthatóan dzsihadista támadás: egy 33 éves menekült több embert megkéselt, köztük két vásárlót, akik egy pékség előtti sorban váraakoztak: ketten meghaltak, öten megsérültek. A járvány révén a terroristamerényletek célpontjai és potenciális áldozatai is változhatnak.

A tanulmány szerint különösen a civilek szabad mozgását súlyosan korlátozó európai országokban a rendfenntartó erők tagjai nagyobb eséllyel válhatnak a terroristák célpontjaivá. Ezt

²² Ostaeyen, Pieter Van: The Islamic State and Coronavirus, Time for a Comeback? <https://www.ispionline.it/it/pubblicazione/islamic-state-and-coronavirus-time-comeback-26166> (Letöltés ideje: 2020. 05. 24.)

²³ List of Islamist terrorist attacks 2020.

²⁴ Ostaeyen, Pieter Van: The Islamic State and Coronavirus, Time for a Comeback? <https://www.ispionline.it/it/pubblicazione/islamic-state-and-coronavirus-time-comeback-26166> (Letöltés ideje: 2020. 05. 24.)

támaszthatja alá, hogy Franciaországban három rendőrtiszt sérült meg, amikor egy sofőr szándékosan nekik hajtott Colombes-ban 2020. április 27-én, az első hullám korlátozásai idején. A 29 éves francia elkövető az Iszlám Államhoz tartozónak vallotta magát.

A terroristák megkísérelhetik a COVID-19-et biológiai fegyverként használni. Április 16-án a tunéziai belügyminiszter arról számolt be, hogy egy dzsihadista hálózat állítólagos tagját másodmagával letartóztatták az ország déli részén, a merénylet célja a vírus terjesztése volt a rendfenntartó erők körében.²⁵

Az eddig leírtakat a 2020. második félévében történtek megerősítik. Úgy tűnik, hogy az Iszlám Állam a járványhelyzettel járó káoszt valóban kihasználja, amit a nyugati világban élő szimpatizánsaik révén hajtanak végre. Megtörténhet, hogy a koronavírus-járvány első és második hulláma közti időszakot felkészülésre, erőgyűjtésre, merényletek előkészítésére használták fel – hiszen az első hullám alkalmával is már előre jelezték, hogy azt később a járvány újabb hullámai követik.

2020. első, európai célpont ellen végrehajtott terrortámadására a második hullám idején, szeptember 25-én került sor: a Charlie Hebdo korábbi párizsi szerkesztősége előtti kérelésben ketten sérültek meg. A francia belügyminiszter az akciót egyértelműen az iszlamista terrorizmussal hozta összefüggésbe.

Október 4-én egy férfit megölt, egy másikat pedig megsebesített egy szír férfi, a támadót korábban már letartóztatták egy Németországban tervezett támadás előkészítéséért több más Iszlám Államhoz tartozó társával együtt. A német igazságügyi miniszter és a belügyminiszter egyaránt iszlamista terrortámadásként értékelte a történeteket.

Az október 16-án Párizs egyik kerületében lefejezett tanár esetére a francia köztársasági elnök iszlamista terrortámadásként hivatkozott. Október 29-én három embert halálra késelt egy elkövető, az áldozatok egyikét megkísérelte lefejezni. A francia köztársasági elnök szélsőséges iszlamista terrortámadásnak minősítette az esetet.

November 2-án négy embert lőttek agyon, huszonkettőt pedig megsebesítettek a Bécs I. kerületében végrehajtott, összehangolt támadások során. Az osztrák belügyminiszter szerint a támadó iszlamista terrorista, aki az Iszlám Állam szimpatizánsa.²⁶

A második hullámban fokozatosan bevezetett korlátozásokkal az első hullám során tapasztaltakhoz hasonló helyzet kezd körvonalazódni, ami már ismert a terroristák számára.

Katonai kórházak célkeresztben

A kórházak is komoly veszélyben vannak, utóbbiak különösen sebezhetőek és megfelelő célpontok az Iszlám Állam számára, mivel azon kevés intézmény közé tartoznak, amelyek a járvány idején is zsúfoltak.²⁷ Más forrás szerint a kórházak és az egészségügyi személyzet, vagy

²⁵ Marone, Francesco: Terrorism and Counterterrorism in a Time of Pandemic. <https://www.ispionline.it/it/publicazione/terrorism-and-counterterrorism-time-pandemic-26165> (Letöltés ideje: 2020. 05. 20.)

²⁶ Islamic terrorism in Europe 2020.

²⁷ Krona, Michael: Online Jihadi Sympathizers and the Coronavirus Outbreak.

akár egy-egy egészségügyi szakértő is a célkeresztbe kerülhet.²⁸ Az atom, biológiai- és vegyi (ABV)-fegyverrel elkövetett támadások fő célpontjai a katonai kórházak lehetnek.²⁹

ABV-támadás kezelése katona-egészségügyi szempontból

A kórházak megtámadásával az ABV-merényletben érintett sérültek túlélési esélyét is elveszik. Így a katonai kórházaknak védelmi intézkedéseket kell tenniük egyrészt önmaguk védelme, másrészt a felkészültségük javítása érdekében, hogy szükség esetén segítséget nyújthassanak. Egyes becslések szerint egy ABV-támadást követően nagyjából a sérültek 20%-a marad az incidens helyszínén (halott, súlyosan sérült és/vagy kontaminált), 80% pedig orvosi segítségért indul, vagy hazamegy, ha nem sérült meg, vagy nem érte kontamináció. Előbbiek rövidesen túlterhelik a kórházakat és összeroppanthatják még a legjobban szervezett és legfejlettebb egészségügyi ellátó rendszereket is. A tokiói szarintámadás alkalmával, az érintettek 84,5%-a önerőből összesen 169 kórházat keresett fel a városban.³⁰

Az ABV-incidensek általában hirtelen bekövetkező helyzetekként jellemezhetőek, ahol a kórházak és személyzet a folytonos fenyegetés ellenére általában felkészületlen. A katonai kórházak magasabb készültségi szinttel rendelkeznek ilyen esetekre, amit fenn is kell tartani tervezéssel és az ABV-sérültellátás gyakorlásával.³¹

Az ABV-fegyverek szándékos alkalmazása során akár több ezren is megsérülhetnek, ami túlterheli a helyi egészségügyi erőforrásokat, különösképpen a katona-egészségügyi létesítményeket. A helyzetet súlyosbítja, hogy ilyen esetben dekontamináció is szükséges.³²

A katonai kórházaknak részletesen kidolgozott intézkedési tervvel kell rendelkezniük, hiszen a magas időfaktor miatt a gyors reagálás elsődleges. Természetes eredetű fertőzés vagy biológiai fegyver alkalmazása esetén azonnali észlelésre és egyedi azonosításra van szükség az elszigetelés, a karantén és a terápia mielőbbi megkezdésével. Egy telepített katonai egység vagy egy anyaországbeli közösség elleni lépfene támadás alkalmával például az influenzaszerű légzőszervi tünetek megfelelő vizsgálata, katalogizálása és diagnózisa lenne szükséges, a hatékony kezelést a megfelelő antibiotikumokkal 36-48 órán belül meg kellene kezdeni a nagy volumenű morbiditás és mortalitás elkerülése érdekében. Amikor a COVID-19-nek

<https://www.ispionline.it/it/publicazione/online-jihadi-sympathizers-and-coronavirus-outbreak-26167> (Letöltés ideje: 2020. 06. 04.)

²⁸ Marone, Francesco: Terrorism and Counterterrorism in a Time of Pandemic. <https://www.ispionline.it/it/publicazione/terrorism-and-counterterrorism-time-pandemic-26165> (Letöltés ideje: 2020. 05. 20.)

²⁹ Kenar, Levent: How Would Military Hospitals Cope with a Nuclear, Biological, or Chemical Disaster? <https://academic.oup.com/milmed/article/169/10/757/4283538>? (Letöltés ideje: 2020. 06. 05.)

³⁰ Kenar, Levent: How military hospitals get ready for chemical weapon victims. <https://pdfs.semanticscholar.org/f1b5/25865446a1deccf0d17be74e16e8b4306bd1.pdf> (Letöltés ideje: 2020. 09. 25.)

³¹ Kenar, Levent: How military hospitals get ready for chemical weapon victims. <https://pdfs.semanticscholar.org/f1b5/25865446a1deccf0d17be74e16e8b4306bd1.pdf> (Letöltés ideje: 2020. 09. 25.)

³² Kenar, Levent: How Would Military Hospitals Cope with a Nuclear, Biological, or Chemical Disaster? <https://academic.oup.com/milmed/article/169/10/757/4283538> (Letöltés ideje: 2020. 06. 05.)

tulajdoníthatóan az első áldozatok elhunytak a gócpontnak számító Egyesült Államokbeli Kirklandben, a becslések szerint sokan betegek voltak már a közösségben, akiket nem diagnosztizáltak. Nélkülözhetetlen, hogy a potenciális patogének által jelentett kockázattal és a szükséges intézkedésekkel – természetes terjedés vagy rosszindulatú alkalmazás esetén egyaránt – a civil és katonáorvosok, illetve a vezetők teljes mértékben tisztában legyenek.³³

Egy, az ABV-támadás következményeit katona-egészségügyi szempontból vizsgáló cikk különösen hasznosnak bizonyult, amit a továbbiakban ismertetek.³⁴ Eszerint az ABV-fegyverrel elkövetett támadások hatása számos tényezőn múlik: ilyen például, hogy milyen hatóanyaggal követték el a támadást, a porlasztás módja, illetve az egészségügyi ellátó rendszer felkészültsége. A vegyi-biológiai anyagok szándékos alkalmazása esetén a következmények hatékony mérséklése érdekében gyors és koordinált reagálás szükséges az állami, a helyi és a katonai létesítmények között. A katasztrófahelyzetre való felkészülésnek ki kell terjednie az egészségügyi ellátók felkészítésére, az elsősegélynyújtó- és mentőcsapatok létrehozására, a sürgősségi osztály felkészítésére, a gyógyszerkészlet (antibiotikumok, ellenanyagok, vakcinák, személyes védőfelszerelés) biztosítására, az egészségügyi ellátó és fertőtlenítő egységek felállítására, beleértve a zuhanyrendszert, a hatóanyagot azonosító laboratóriumokat, a többi katonai egészségügyi intézménnyel fenntartott kapcsolatot valamint az egészségügyi hatások hosszútávú nyomon követését.

A veszélyhelyzeti intézkedés során a legfontosabb mindezek készenlétből történő azonnali aktiválása. Az ABV-támadást követően a mentésvezetőnek, kárhelyparancsnoknak képesnek kell lenni hatékonyan kommunikálni az információt a protokollok alapján nem csak más katonai parancsnokok irányába, hanem az egészségügyi személyzet, a katonai állomány többi része és a nyilvánosság felé is. Az erőfeszítések összehangolása érdekében kooperálni és konzultálni szükséges a támadás helyszínéhez közeli többi egészségügyi ellátó központtal is. Így főképp a katonai kórházakban lehet hatékonyan védekezni az ABV-támadást követően.

A legtöbb kórház vagy egészségügyi létesítmény felkészültsége még a fejlett országokban sem elégséges az ABV-eseményt követő hatékony egészségügyi védekezés szempontjából, beleértve a dekontaminációt, a sérültellátást és a laboratóriumi munkát. Emiatt – különösen a katonai kórházaknak – részletes intézkedési tervvel kell rendelkezniük egy esetleges ABV-katasztrófa esetére. A tervnek ki kell terjednie a sérültek kezelésének aspektusaira és a speciális, ABV-sérültek ellátásában jártas személyzettel ellátott, a laboratóriumoktól és a dekontaminációs egységektől elkülönülő szolgálati egységekre. Tekintettel az ABV-sérültek kezelésének eltérő módozataira, különféle létesítményekre lehet szükség az általában vegyes tüneteket mutató sérültek ellátása érdekében. Az egészségügyi ellátás, a kezelés, a laboratóriumi háttér és a mobil mentőegységek terén a katonai kórházak különféle szinteken rendelkeznek a szükséges

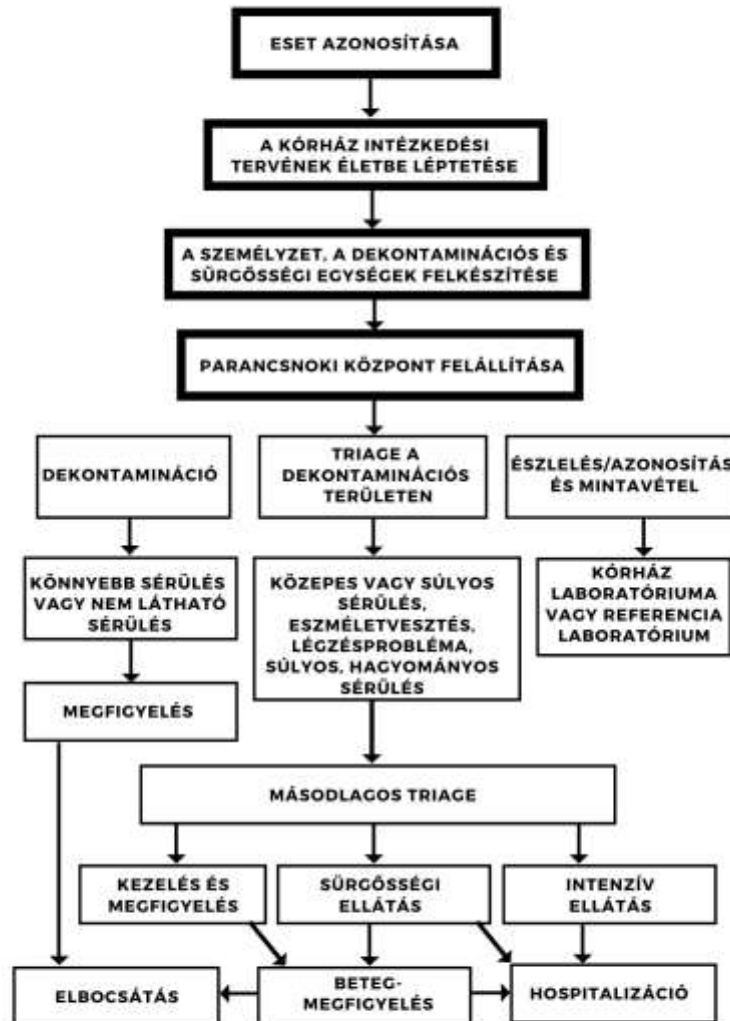
³³ Lane, H. Clifford: No Bioterror Battle Plan Survives First Outbreak. <https://academic.oup.com/milmed/article/doi/10.1093/milmed/usaa087/5835920> (Letöltés ideje: 2020. 05. 19.)

³⁴ Kenar, Levent: How Would Military Hospitals Cope with a Nuclear, Biological, or Chemical Disaster? <https://academic.oup.com/milmed/article/169/10/757/4283538> (Letöltés ideje: 2020. 06. 05.)

képességekkel.

Másfelől a kórházakon belüli egységeket külön-külön kell értékelni az összes lehetséges ABV-támadás elleni védekezés szempontjából. Rendelkezniük kell az egészségügyi ellátás és a fertőzés felismerésének, azonosításának képességével. A biológiai hatóanyag természetétől függően az egészségügyi ellátásban alkalmazott biológiai védekezés során izolációs szobákra is szükség lehet a fertőző betegségekkel foglalkozó osztályokon, a halottak speciális tárolását lehetővé kell tenni, III. biztonsági szintű laboratórium, megfigyelő (surveillance) rendszer szükséges az egyedi vagy halmozódó fertőző megbetegedések felismerésére, ezen kívül az immunizációnak is nagy jelentősége van. A kórházi környezetben kockázatnak kitett egészségügyi ellátók és dolgozók részére a lehetséges biológiai összetevőkkel szembeni megelőzés érdekében immunizáció, valamint antibiotikum-készlet biztosítása a biológiai védekezés szintén hatékony módja lehet. Mivel a hatóanyag összetétele nem feltétlenül azonnal állapítható meg, az potenciálisan tovább fertőzhet. Emiatt fontos jól működő kapcsolatot fenntartani a helyi és országos közegészségügyi szervekkel.

Triage, sürgősségi betegellátás és dekontamináció egyaránt szükséges a védekezés során az ABV-támadásnak kitett emberéletek megmentéséhez. Az áldozatok megfelelő kórházakba szállítása előtt mindenekelőtt triage-ra kell sort keríteni, ennek keretében a rendelkezésre álló egészségügyi erőforrások figyelembevételével határozzák meg az ellátás prioritásait. Az eset helyszínén a sürgősségi egészségügyi ellátók előkészítik a sérülteket a dekontaminációra, majd a megfelelő egészségügyi létesítménybe evakuálják őket (*1. ábra*).

I. ÁBRA: KATONAI KÓRHÁZ INTÉZKEDÉSI TERVÉNEK FOLYAMATÁBRÁJA
BÁRMILYEN TÖMECPUSZTÍTÓ FEGYVER ALKALMAZÁSA ESETÉN

A katonai kórházak mentőcsapatainak készenlétben kell állniuk, hogy szükség esetén mozgósítani lehessen őket az eset helyszínére.³⁵

Egy katona-egészségügyi egység sürgősségi osztályának részletesen kidolgozott intézkedési tervvel, dekontaminációs lehetőségekkel és a teljes személyzet számára elegendő védőfelszereléssel kell készülnie az ABV-katasztrófákra. Ilyen esetben ugyanis a hatóanyagok életveszélyes betegségeket okozhatnak, ami intenzív kórházi ellátást igényelhet. Az intenzív ellátás egy speciális felkészülést igénylő szakterülete az orvoslásnak. Ennek kapcsán a szükséges

³⁵ Kenar, Levent: How Would Military Hospitals Cope with a Nuclear, Biological, or Chemical Disaster? <https://academic.oup.com/milmed/article/169/10/757/4283538> (Letöltés ideje: 2020. 06. 05.)

ágyakat, lélegeztetőgépeket helyi szinten is biztosítani kell, és potenciálisan több száz vagy több ezer megbetegedett ember ellátásához elegendő gyógyszer válhat szükségessé.

Fel kell készülni arra is, hogy megóvják a kórházat a szennyeződéstől, és megakadályozzák, hogy a személyzet másodlagos sérüléseket szenvedjen el. Mivel a kórházak kapacitását jelentős mértékben meghaladó mennyiségben érkehetnek sérültek, a kórház az ABV-összetevő azonosításáig kontaminálódhat.

A katonai kórháznak képesnek kell lennie az ABV-összetevőnek kitett emberek azonnali dekontaminációjára és kezelésére. A dekontamináció az ABV-összetevők eltávolításának folyamata annak érdekében, hogy további egészségügyi ellátásra kerülhessen sor. A kórházi környezetben alkalmazott dekontaminációs eljárásoknak további feltételeknek kell megfelelniük, ilyen például a speciális vízzel feltöltött zuhanyrendszer és a vegyianyag tároló, amiben a szennyezett anyagok semlegesítés után elszállíthatóak. Speciális dekontaminációs területet kell kijelölni a sérültek számára egy erre alkalmas helyen, mielőtt beengednék őket a kórház területére. Ebben a dekontaminációs központban a szükséges berendezéseket és gyógyszereket a lehető leghamarabb rendelkezésre kell bocsátani.

Az egészségügyi ellátás megkezdéséhez a kórházakba evakuált sérültek dekontaminálása szükséges az erre hivatott területen, mielőtt beengednék őket az épületbe. Egy kültéri dekontaminációs egység arra alkalmas, hogy a fertőzöttek ne léphessenek a kórház területére. Több zuhanyból kell állnia, hogy a kitettség mértékétől függően a beteget a kórházba lehessen továbbítani. Mivel a kontaminált ruhát lecserélik, egy ilyen egységnek különböző méretű ruhakészlettel is rendelkeznie kell. A dekontaminációs létesítménynek 2-3 percen belül üzemképesnek kell lennie.

A vegyi dekontaminációra használt oldat általában biológiai dekontaminálásra is alkalmas. Járvány kitörését követően a klór az ajánlott fertőtlenítő: egy minden célra megfelelő klóros fertőtlenítő oldatnak 0,05% koncentrációjának kell lennie (0,05g/l), ennél töményebb vegyszert - 0,5% koncentrációjú klórt - kell alkalmazni például Lassa- és Ebola-járvány gyanúja esetén. A 0,5% koncentrációjú klóroltat széklet, holttestek, vér és egyéb testfolyadék dekontaminálásához javasolt.

A speciális ellenanyagok, oltások vagy antibiotikumok alkalmazását igénylő tömeges sérültellátás során gyorsan kimerülnek a rendelkezésre álló készletek. Emiatt a kórház gyógyszer-tárának feladata az ellenanyagok, antibiotikumok, antitoxinok és más gyógyszerek felhalmozása és beszerzése. A személyzetnek ismernie kell az ABV-fenyegetés során alkalmazható gyógyszerterápiákat különös tekintettel az idegmérgekre, cianidokra, légzőszervi irritációt okozókra, radionuklidokra, lépfenére, botulizmusra és más lehetséges tömegpusztító fegyverekre. A fentiekén kívül a leghatékonyabb ABV-védekezés megkívánja elsősorban az elsősegélynyújtó, sürgősségi egészségügyi ellátók továbbképzését, és tudásuk rendszeres szinten tartását, beleértve a triage-ért felelős szakembert, a sürgősségi egészségügyi ellátókat, valamint a dekontaminációért felelős mentőszemélyzet többi tagját.

A cikk rögzíti, hogy sok országban ABV-támadásokra felkészültnek tartott katonai

kórházaknak is rendelkezniük kell veszélyhelyzeti intézkedési tervvel, hogy megbirkózzanak a tömeges sérültellátással, illetve általános gyakorlati irányelvekkel kell rendelkezniük az ABV-sérülések kezelése érdekében.

Összegzés

A cikkben bemutatott szakirodalom alapján az Iszlám Állam újabb tényerése érzékelhető, aminek további erősödése esetén tömeges sérüléssel járó lőtt- és robbantott, illetve biológiai terrortámadás eshetőségére is fel kell készülni. Ennek során az együttműködés nélkülözhetetlen egyrészt a katonai és civil szereplők, másrészt a különböző ellátók – az Országos Mentőszolgálat, a Katasztrófavédelem, a Magyar Honvédség, a Rendőrség és egyéb műszaki mentőalakulatok – között. Ennek jelentőségét a hazai szakirodalom is kiemeli: az együttműködés a napi rutintevékenységek során is fontos, de nélkülözhetetlen tömeges sérültellátás esetén, amit tervezni majd gyakorolni szükséges.³⁶

Nem kevésbé fontos a katona-egészségügyi intézmény felkészültsége a tömeges sérültellátásra, ami az ABV-fegyverek alkalmazását követően dekontaminációval is kiegészül. Biológiai terrortámadást a mérénylő végrehajthat nyíltan és leplezett formában is, utóbbi esetben a biológiai hatóanyag rejtve terjed, mintha csak természetes úton jelentkező betegség lenne. Ez a módszer jelentékenyen megnöveli annak esélyét, hogy az első ellátók hagyományos közössége (például rendfenntartó erők stb.) helyett kórházak azonosítsák elsőként a biológiai terrortámadást, ami szintén komoly érv az intézmény és a szakemberek felkészültsége mellett.³⁷

Korábbi, lőtt- és robbantott merényletekkel kapcsolatos kutatásomban a tömeges sérültellátási képesség felmérése során is arra lehetett következtetni, hogy a mentésben nagy hasznát lehetne venni a katona-egészségügyi tapasztalatoknak, ami a bioterrorizmus esetén is nélkülözhetetlen.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Al-Tamimi, Aymenn Jawad: Islamic State Advice on Coronavirus Pandemic.
<http://www.aymennjawad.org/2020/03/islamic-state-advice-on-coronavirus-pandemic>

Bertrand, Natasha: 'It is not science fiction anymore': Coronavirus exposes U.S. vulnerability to biowarfare. <https://www.politico.com/news/2020/03/19/coronavirus-biowarfare-terror-136194>

Edwards, L. Frances – Steinhäusler, Friedrich 2007. *NATO and terrorism. On scene: new challenges for first responders and civil protection*. Ericeira: Springer.

Kenar, Levent: How Would Military Hospitals Cope with a Nuclear, Biological, or Chemical

³⁶ Major, Liptay, Orgován, 2010.

³⁷ Edwards and Steinhäusler 2007.

- Disaster? <https://academic.oup.com/milmed/article/169/10/757/4283538>
- Krona, Michael: Online Jihadi Sympathizers and the Coronavirus Outbreak. <https://www.ispionline.it/it/pubblicazione/online-jihadi-sympathizers-and-coronavirus-outbreak-26167>
- Kulcsfontosságú a honvédség szerepe a koronavírus elleni védekezésben. <https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/kulcsfontossagu-a-honvedseg-szerepe-a-koronavirus-elleni-vedekezesben.html>
- Lane, H. Clifford: No Bioterror Battle Plan Survives First Outbreak. <https://academic.oup.com/milmed/article/doi/10.1093/milmed/usaa087/5835920>
- Kenar, Levent: How military hospitals get ready for chemical weapon victims. <https://pdfs.semanticscholar.org/f1b5/25865446a1deccf0d17be74e16e8b4306bd1.pdf>
- Means, Grady: The coronavirus: Blueprint for bioterrorism. <https://thehill.com/opinion/national-security/485921-the-coronavirus-blueprint-for-bioterrorism>
- Major László, Liptay László, Orgován György, szerk. 2010. *A katasztrófa-felszámolás egészségügyi alapjai*. Budapest: Semmelweis Kiadó, 2010.
- Marone, Francesco: Terrorism and Counterterrorism in a Time of Pandemic. <https://www.ispionline.it/it/pubblicazione/terrorism-and-counterterrorism-time-pandemic-26165>
- Marone, Francesco: A Tale of Two Fears: Comparing Terrorism and the Coronavirus. <https://eeradicalization.com/a-tale-of-two-fears-comparing-terrorism-and-the-coronavirus>
- Opauszki Judit 2017. Tömeges sérültellátás fejlesztésének jelentősége a lőtt-robbantásos merényletekre való felkészülés jegyében. *Honvédorvos* 69 (3–4): 70–81.
- Ostaeyen, Pieter Van: The Islamic State and Coronavirus, Time for a Comeback? <https://www.ispionline.it/it/pubblicazione/islamic-state-and-coronavirus-time-comeback-26166>
- Vidino, Lorenzo: Fear Thy Neighbor Radicalization and Jihadist Attacks in the West. https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/radicalization_web.pdf
- Zelin, Aaron Y.: Is made a huge leap in claimed attacks in April compared to prior months in Iraq and Syria: Map is for April. <https://twitter.com/azelin/status/1256215578882330626/photo/1>
- List of Islamist terrorist attacks 2020. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Islamist_terrorist_attacks
- Islamic terrorism in Europe 2020. https://en.wikipedia.org/wiki/Islamic_terrorism_in_Europe#2020 (Letöltés ideje: 2020. november 5.)
- Brown J. 2018. *Influenza: The Hundred Year Hunt to Cure the Deadliest Disease in History*. New York: Atria. ISBN 978-1-5011-8124-5.